

the Research

Institute for Islamic Culture and Thought

Zehn

Vol.27 / No.106 / Summer 2026

Home Page: zehn.iict.ac.ir

Print ISSN: 1735-0743

The Application of Conceptual Metaphor Theory in the Epistemology of the World: A Cognitive Analysis of the Objectified World in the Language of Nahj al-Balagha

Afarin Zare¹

1. Associate professor, Department of Arabic language and literature, Shiraz University, Shiraz, Iran.

E-mail: dr.afarin.zare@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received
2024/12/10
Received in
revised form
2026/03/09
Accepted
2026/03/10
Published online
2026/06/02

Keywords:

*Cognitive semantics,
Conceptual metaphor theory,
Objectification,
The world, The language of Nahj al-Balagha,
Ontology,
Epistemology.*

ABSTRACT

The foundation of Lakoff and Johnson's conceptual metaphor theory lies in the relationship between language and the mind, where meaning construction reflects the mental category shaped by growing individuals' experiences and actions. This theory helps us understand complex concepts and shape our mental structures.

Given that this theory significantly contributes to the construction of meaning, as well as to its transmission and comprehension, it holds immense importance in the analysis of texts, particularly sacred Islamic texts.

This study employs a descriptive-analytical method, qualitative content analysis, and a cognitive semantics approach to analyze the conceptualization of the abstract concept of "the world" in the Nahj al-Balagha's language and its role in its epistemology.

The research findings reveal that Amir al-Mu'minin has utilized various objects to objectify the world, drawing upon a container, an expandable entity, a radiant entity, an eclipsed sun, a shadow, a commodity, and a cloud.

By establishing epistemological similarities between the relationships of elements in the source domain and the relationships of elements in the target domain, he offers the audience profound insights and a nuanced understanding of the world's nature, revealing its hidden truths and captivating characteristics. The most systematic mappings from the source domain (object) to the target domain (the world) are limitation, temporality, mutability, and perishability.

The cognitive analysis of the objectified world in the language of Nahj al-Balagha demonstrates that the structure of a concept influences the language and what is associated with that concept.

Cite this article: Zare, A. (2026). The Application of Conceptual Metaphor Theory in the Epistemology of the World: A Cognitive Analysis of the Objectified World in the Language of Nahj al-Balagha, *Zehn*, 27 (2), 115-141. <https://doi.org/10.22034/zehn.2026.2047700.2076>

©The Author(s). **Publisher:** Research Institute for Islamic Culture and Thought
DOI: <https://doi.org/10.22034/zehn.2026.2047700.2076>

Extended Abstract

Introduction

There is little doubt that the reconstruction of religious thought in the light of rigorous academic disciplines constitutes an indispensable requirement of contemporary religious scholarship. Such an endeavor promotes a systematic and methodologically grounded reflection on religious texts, especially the sacred texts of Islam, and consequently facilitates a more profound understanding of them. Cognitive linguistics, with its extensive explanatory power and analytical potential, stands among the most significant of these disciplines. By providing a framework for the careful examination of the expressions, conceptual structures, and meanings embedded in these valuable texts, it enables researchers to access the deeper layers of their teachings and to uncover the subtle insights and nuances concealed within them. Conceptual metaphor—one of the most significant and widely applicable constructs within cognitive semantics—plays a pivotal role in the interpretation and comprehension of textual language, particularly that of the sacred texts of Islam. The metaphorical language employed in these texts provides a fertile framework for structuring the experiential world of their audience and for establishing meaningful correspondences between such experiences and diverse material and spiritual domains. Through these conceptual mappings, recipients are enabled to apprehend the abstract truths and transcendent concepts conveyed in the Islamic sacred texts. According to Conceptual Metaphor Theory, metaphor is defined as “understanding one conceptual domain in terms of another conceptual domain.” Every conceptual metaphor consists of three fundamental components: the source domain, the target domain, and the mapping from the source domain onto the target domain. The conceptual domain through which another conceptual domain is understood is referred to as the *source domain*, whereas the conceptual domain that is understood in this manner is termed the *target domain*. The comprehension and experience of the target domain are structured on the basis of the source domain through a process known as *mapping*. Mapping refers to the systematic correspondences that exist between the two domains and constitutes one of the central concepts of Conceptual Metaphor Theory.

Research methods and questions

Employing a descriptive–analytical method, qualitative content analysis, and a cognitive-semantic approach grounded in Lakoff and Johnson’s Conceptual Metaphor Theory, the present study explores the objectification of *dunyā* in *Nahj al-Balāghah* and seeks to answer two principal questions: (1) What objects are invoked by Imam ‘Alī (peace be upon him) in the conceptualization of *the world*? (2) In what ways does objectification

facilitate the epistemological understanding of the concept of *the world* in the discourse of *Nahj al-Balāghah*?

Results

The findings of the study revealed that, in *Nahj al-Balāghah*, Imam Ali (Peace be upon him) conceptualizes the notion of the world (*dunyā*) through a set of conceptual metaphors grounded in the source domain of object, including: a door-bearing object, a luminous object, an object capable of expansion and contraction, an eclipsed sun, a lightning-filled cloud without rain, a shadow, and a commodity. Analysis of these conceptualizations indicates that limitation, instability, mutability, and perishability constitute the principal cognitive mappings projected from the source domain onto the target domain of *dunyā*. This finding suggests that the conceptual structure of the worldly life in *Nahj al-Balāghah* is constructed not upon permanence or intrinsic authenticity, but rather upon instability, transience, and contingency.

The findings of the study also corroborate one of the fundamental principles of Cognitive Linguistics, namely that the conceptual structure of a phenomenon determines both its linguistic representation and the manner in which it is perceived and understood by human beings. From this perspective, the object-based metaphors employed in *Nahj al-Balāghah* are not merely literary or rhetorical devices; rather, they function as cognitive mechanisms for organizing experience, conveying meaning, and guiding the audience's interpretation. By transforming the abstract concept of the world into concrete and experiential realities, these metaphors move the audience from the realm of abstract contemplation to that of sensory perception and direct cognition. In doing so, they facilitate a deeper and more profound understanding of the true nature of the world.

From an epistemological perspective, the findings of the study indicate that the function of these metaphors extends beyond merely conveying certain attributes of *dunyā*; rather, they are intended to generate a multidimensional understanding of its nature. By establishing cognitive correspondences between the source and target domains, Imam Ali (Peace be upon him) unveils the hidden layers of worldly reality. For instance, the metaphor of *dunyā* as a **door-bearing object** not only expresses the existential limitations inherent in the worldly realm but also alludes to the temporal, spatial, interactive, and cognitive constraints that characterize human existence. In doing so, it underscores the notion that human understanding of the world is invariably partial and bounded. Likewise, expressions such as “lifting the veil of the world” and “revealing its defects” emphasize the necessity of moving beyond appearances, cultivating insight (*baṣīrah*), recognizing the role of individual agency in the process of

knowing, and appreciating the significance of self-knowledge alongside knowledge of the world. These conceptualizations collectively portray cognition not as a passive reception of reality, but as an active process of discovery, discernment, and existential awareness.

Conclusion

The findings revealed that the object-based metaphors employed in *Nahj al-Balāghah* perform both guiding and value-formative functions, exerting a direct influence on individuals' systems of valuation and judgment. These metaphors not only elucidate the nature of *dunyā* but also play a pivotal role in reshaping human perspectives, deepening understanding, reconstructing value systems, and directing individuals toward a meaningful, purpose-driven, and perfection-oriented mode of existence.

کار بست نظریه استعاره مفهومی در معرفت‌شناسی دنیا: تحلیل شناختی دنیای شیء‌انگاری شده در زبان نهج البلاغه

آفرین زارع^۱

E-mail: dr.afarin.zare@gmail.com

۱. دانشیار بخش زبان و ادبیات عربی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله:	مبنای نظریه استعاره مفهومی لیکاف و جانسون ارتباط میان زبان و ذهن است و ساخت معنا در آن بازتاب مقوله ذهنی می‌باشد که تجارب و اعمال افراد در حال رشد به آن شکل می‌دهند. از آنجا که این نظریه در ساخت معنا، انتقال و فهم آن نقش مؤثری دارد، در تحلیل متون به خصوص متون مقدس اسلامی از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.
مقاله پژوهشی	پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد معناشناسی شناختی به تحلیل شیء‌انگاری مفهوم انتزاعی دنیا در زبان نهج البلاغه و نقش آن در معرفت‌شناسی دنیا می‌پردازد.
تاریخ دریافت:	نتیجه پژوهش نشان می‌دهد امیرالمؤمنین از میان اشیاء فراوان موجود در عالم هستی، از شیء دردرا، شیء درخشان، شیء قابل گستراندن و جمع کردن، خورشید کسوف‌کرده، سایه، ابر و کالا برای شیء‌انگاری دنیا استفاده کرده‌اند. ایشان با برقرار کردن شباهت‌های معرفت‌شناختی میان روابط عناصر حوزه مبدأ با روابط عناصر حوزه مقصد، بینشی عمیق و درکی چندوجهی از ماهیت دنیا به مخاطب ارائه می‌دهد و حقایق پنهان و ویژگی‌های جذاب آن را برای او روشن می‌سازد.
تاریخ بازنگری:	بیشترین نگاشت نظام‌مند از حوزه شیء بر حوزه دنیا محدودیت، موقت بودن، تغییرپذیری و فناپذیری هستند. تحلیل شناختی دنیای شیء‌انگاری شده در زبان نهج البلاغه، هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی.
تاریخ پذیرش:	استعاره مفهومی، شیء‌انگاری، دنیا، زبان، نهج البلاغه، هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی.
تاریخ انتشار:	واژگان کلیدی:
۱۴۰۳/۰۹/۲۰	معناشناسی شناختی، نظریه
۱۴۰۴/۱۲/۱۸	استعاره مفهومی،
۱۴۰۳/۱۲/۲۰	شیء‌انگاری، دنیا، زبان
۱۴۰۵/۰۴/۰۲	نهج البلاغه، هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی.

استناد: زارع، آفرین (۱۴۰۵). کار بست نظریه استعاره مفهومی در معرفت‌شناسی دنیا: تحلیل شناختی دنیای شیء‌انگاری شده در زبان

<https://doi.org/10.22034/zehn.2026.2047700.2076>

نهج البلاغه، ذهن، ۲۷ (۲)، ۱۱۵-۱۴۱.

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

© نویسندگان.

DOI: <https://doi.org/10.22034/zehn.2026.2047700.2076>

مقدمه

بی‌تردید بازسازی تفکر دینی در پرتو دانش‌های دقیق یکی از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر در پژوهش‌های دینی است؛ زیرا باعث نوعی تدبیر روش‌مند در این متون به‌ویژه متون مقدس اسلامی و در نتیجه فهم عمیق آن می‌شود. زبان‌شناسی شناختی با توجه به مزیت‌ها و قابلیت‌های فراوانی که دارد از مهم‌ترین این دانش‌هاست؛ چون زمینه‌ساز تأمل در تعبیرها و مفاهیم این متون ارزشمند و دستیافتن به عمق معارف و نکات ظریف نهفته در آن‌ها می‌گردد. این دانش به مشتاقان فهم معارف گسترده موجود در کلام الهی و کلام معصومان (علیهم‌السلام) کمک می‌کند تا با تحلیل شناختی تا اندازه قابل توجهی به اسرار مفهوم‌سازی‌های ناب این متون پی ببرند و آن‌ها را همان‌گونه که هستند درک کنند.

استعاره مفهومی - که مبحث مهم و کاربردی معناشناسی شناختی است - نقش مهمی در فهم و درک زبان متون، به‌ویژه متون مقدس اسلامی دارد. زبان استعاری این متون بستر مناسبی را برای شکل‌دادن ساختار تجربه‌های مخاطبان و ایجاد ارتباط میان این تجربه‌ها و فضاهای گوناگون مادی و معنوی فراهم می‌سازد و به ایشان کمک می‌کند تا با استفاده از این روابط خاص مفهومی، حقایق انتزاعی و مفاهیم متعالی ارائه شده را در متون مقدس اسلامی دریابند.

پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی، تحلیل محتوای کیفی و رویکرد معناشناسی شناختی (نظریه استعاره مفهومی لیکاف و جانسون) به تحلیل دنیای شیء‌انگاری شده در زبان نهج البلاغه می‌پردازد و به دو پرسش پاسخ می‌دهد:

۱. چه اشیائی در مفهوم‌سازی دنیا مورد توجه امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) قرار گرفته‌اند؟ و ۲. شیء‌انگاری چگونه در معرفت‌شناسی مفهوم دنیا در زبان نهج البلاغه کمک می‌کند؟

نویسنده قبلاً در مقالات خود (2020, 2022a, 2022b, 2023a, 2023b) به معرفی تعدادی از پژوهش‌هایی که با رویکرد شناختی در نهج البلاغه انجام شده پرداخته است. در ادامه پژوهش‌های جدید معرفی می‌شود.

- یزدانی و محسنی (2023) در تلاش‌اند با رویکرد توصیفی-تحلیلی، رابطه مکتب رئالیستی که شرط اعتبار مفاهیم از منظر دیالکتیک را رابطه ذهن و چشم به‌عنوان معیاری برای اعتبار و توجه به گزاره‌ها می‌داند، با استعاره شناختی که از اهمیت بالایی در حوزه معرفت برخوردار است در نامه ۳۱ نهج البلاغه، رصد کنند؛ بنابراین پس از مقدمه‌ای که به مطالعه رئالیسم می‌پردازد و پژوهش‌های پیشین و روش تحقیق را معرفی می‌کند، به استعاره مفهومی پرداخته، سپس رابطه واقع‌گرایی و استعاره را بررسی می‌کند؛ پس از آن

برخی از توصیه‌های امام علی (علیه السلام) در این نامه را که مبتنی بر گرایش رئالیستی است، از منظر استعاره مفهومی توضیح می‌دهند. مهم‌ترین دستاورد این پژوهش آن است که تصمیمات واقع‌بینانه مانند استعاره‌های مفهومی، از یک باور ذهنی و حقایق عینی تشکیل شده است.

- عبدالحی و قاسمی الحسنی (۲۰۲۲) با توجه به جلوه‌های زبانی استعاره شناختی که در متون ادبی به‌ویژه نهج‌البلاغه - این منبع غنی علم و ادب - پدیدار می‌شود، بر آن شدند تا زیبایی این نوع استعاره را در سه نوع آن (هستی‌شناسی، ساختاری و جهتی) در بیانات امیرالمؤمنین (علیه السلام) با تکیه بر مجموعه‌ای از تناسبات و سازگاری میان حوزه‌های مبدأ و مقصد و نیز غور در جنبه عرفانی این کتاب بزرگ که به‌واسطه آن استعاره‌های به‌کاررفته در آن، تولید، درک و تفسیر می‌شوند، نشان دهند. پژوهشگران با استفاده از رویکرد توصیفی-تحلیلی به این نتیجه رسیده‌اند که تولید معنای استعاری و مفهومی از طریق فعال‌سازی چهار رویکرد که نشان‌دهنده ارکان اساسی کار ذهن برای تفسیر معانی است (مقوله‌بندی، درک، تخیل و تجسم) رخ می‌دهد. ما ادراکات خود را با این رویکردها می‌سازیم و با آن‌ها دنیای اطراف خود را درک می‌کنیم. امام علی (علیه السلام) با استفاده از استعاره مفهومی، جهان‌های رابطه‌ای جدیدی را میان حوزه‌های مبدأ و مقصد گوناگونی پدید آورده که به شیوه زیبایی‌شناختی معنا را محقق ساخته است.

- داودی و جلالی‌کندری (۲۰۲۰) با هدف بررسی بازنمود طرح‌واره‌های تصویری «تقوا» بر مبنای مدل طرح‌واره‌های ایوانز و گرین در چارچوب معناشناسی با روش توصیفی-تحلیلی به کاوش در خطبه‌های نهج‌البلاغه پرداخته‌اند. انتخاب طرح‌واره‌های تصویری از آن‌رو بوده که آن‌ها سطح اولیه ساخت شناختی زیربنای استعاره‌اند که میان تجربیات انسان با مفاهیم پیچیده انتزاعی ارتباط برقرار می‌کنند و باعث می‌شوند انسان مفاهیم مجردی مانند «تقوا» را با استفاده از حوزه محسوسات درک کند. نتایج نشان می‌دهد طرح‌واره‌های نیرو، اتحاد، فضا، تعادل، همسانی، موجودیت (شیء) و حرکتی در بافت متنی کلام امام علی (علیه السلام) وجود دارند. بسامد بالای طرح‌واره قدرتی، طرحی از تجربه، فرهنگ و نظام زندگی مردم را عرضه می‌کند؛ بسامد بالای طرح‌واره همسانی و موجودیت نیز با تمایل ذهنی افراد به ایجاد همانندسازی میان آنچه در اطرافشان هست، متناسب است. مفاهیم گوناگونی مثل بدن، جانور، گیاه، اشیاء، مکان، خوراکی، عناصر طبیعی و مانند آن در شکل‌گیری طرح‌واره‌های «تقوا» نقش داشته‌اند.

بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی انجام نشده که کلیه مفهوم‌سازی‌های حوزه مقصد «دنیا» را براساس حوزه مبدأ «شیء» از زبان و گفتمان نهج البلاغه استخراج و تحلیل کرده باشد. همچنین پژوهشی که میان استعاره‌های مفهومی به‌کاررفته در مفهوم‌سازی دنیا و معرفت‌شناسی آن ارتباط برقرار کرده باشد، یافت نشد؛ بنابراین پژوهش حاضر برای اولین بار هم تمام کانون‌های استعاری دنیای شیء‌انگاری شده را در زبان نهج البلاغه با رویکرد شناختی تحلیل می‌کند و هم میان استعاره مفهومی دنیا به‌مثابه شیء با معرفت‌شناسی دنیا ارتباط برقرار می‌نماید.

۱. استعاره مفهومی

نظریه استعاره مفهومی (استعاره شناختی، استعاره تصویری) که توسط لیکاف و جانسون در سال ۱۹۸۰ معرفی و تبیین شد، یکی از رویکردهای معنی‌شناسی شناختی است و مانند آن بر رابطه میان زبان و ذهن استوار است. براساس معنی‌شناسی شناختی، دانش زبانی بخشی از شناخت عمومی است. بدین معنا که ساختار زبان، بازتاب بی‌واسطه شناخت است؛ شناختی که به‌واسطه تجربیات انسان از پدیده‌ها و جهان اطرافش حاصل می‌شود و اساس و ماهیت سازماندهی مفهومی است (Evans & Green, 2006, p. 157). تعبیر زبانی نشان‌دهنده مفهوم‌سازی‌هایی هستند که ذهن از موقعیت‌های خاصی دارد (Lee, 2001, p. 2). طبق نگرش لیکاف، برخلاف زبان‌شناسانی مانند فودور و چامسکی، رفتار زبانی بخشی از استعدادهای شناختی انسان است؛ استعدادهایی که زمینه یادگیری، تحلیل و استعداد را فراهم می‌کند. در این شاخه جدید زبان‌شناسی، ساختارهای تصویری و مفهومی متعارف اساس معنا هستند؛ بنابراین ساخت معنا نیز همانند دیگر حوزه‌های شناختی، بازتاب مقوله ذهنی است که تجارب و اعمال افراد در حال رشد به آن شکل می‌دهند. در معناشناسی شناختی، استعاره مفهومی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (Saeed, 2016, 353-356).

برخلاف گذشته که استعاره در واقع نوعی تشبیه بود و یکی از مهم‌ترین صورت‌های کاربرد زبان مجازی (Figurative Language) به‌شمار می‌رفت که کاربرد آن به ادبیات و شعر منحصر می‌شد (Saeed, 1977, P.370) ماهیتی اساساً زبانی داشت و نقشی حاشیه‌ای و تزئینی را در زبان ایفا می‌کرد (Deignan, 2005, P. 2)، لیکاف و جانسون در اثر خود **Metaphors we live by** (استعاره‌هایی که با آنها زندگی می‌کنیم)، استعاره را مقوله‌ای ذهنی معرفی کردند که ریشه در تفکر و ماهیتی مفهومی دارد، در زبان نمود می‌یابد و عموم مردم در زندگی روزمره آن را به‌کار می‌برند. پس، در نظریه استعاره مفهومی برخلاف دیدگاه سنتی، استعاره پدیده‌ای مفهومی است نه

زبانی؛ همواره بر پایه مشابَهت نیست؛ برای درک بهتر مفاهیم مورد استفاده قرار می‌گیرد نه برای آفریدن زیبایی؛ فرایند اجتناب‌ناپذیر تفکر و استدلال انسان است نه صنعتی اضافی و تزئینی که بدون آن هم می‌توان زندگی کرد و بدون نیاز به توانمندی خاصی و بدون هیچ تلاشی توسط عموم افراد بشر در زیست روزمره به‌کار می‌رود.

لیکاف و جانسون اذعان کردند که «اساس استعاره، درک و تجربه چیزی به‌صورت چیز دیگر است» (1980, P. 10)؛ بنابراین طبق نظریه استعاره مفهومی، استعاره عبارت است از «درک یک حوزه مفهومی به‌صورت یک حوزه مفهومی دیگر» (Kövecses, 2010, P. 4). هر استعاره مفهومی از سه رکن تشکیل می‌شود: حوزه مبدأ، حوزه مقصد و نگاشت مبدأ بر مقصد (Lakoff, 1987, P. 276).

آن حوزه مفهومی که از طریق آن حوزه مفهومی دیگر را درک می‌کنیم، حوزه مبدأ و حوزه مفهومی دیگر را که به این شکل درک می‌شود حوزه مقصد می‌نامیم. فهم و تجربه حوزه مقصد براساس حوزه مبدأ از طریق نگاشت صورت می‌گیرد. نگاشت بر تناظرهای نظام‌مندی که میان دو حوزه وجود دارد اطلاق می‌گردد و یکی از کلیدواژه‌ها در نظریه استعاره مفهومی است (Lakoff, 1993, P. 5; Grady, 2007, P. 190).

همین امر نشان می‌دهد استعاره ویژگی حوزه‌های مفهومی است و هر مفهومی از حوزه مبدأ می‌تواند برای تبیین یک مفهوم از حوزه مقصد مورد استفاده قرار گیرد (Craft, 2004, P. 195). از نظریه استعاره مفهومی در می‌یابیم که اساس ماهیت نظام مفهومی روزمره ما استعاری است. استعاره‌ها عمدتاً به اندیشه و عمل مرتبط هستند و فقط از نظر اشتقاق، مسئله‌ای زبانی به‌شمار می‌روند. وظیفه اصلی آن‌ها نیز ایجاد درک نسبی از یک تجربه براساس یک تجربه دیگر است و می‌توانند براساس شباهت ساخته شوند؛ گرچه در موارد زیادی شباهت‌ها خود براساس آن‌گونه از استعاره‌های قراردادی‌ای هستند که پایه شکل‌گیری آن‌ها شباهت نیست (Lakoff & Johnson, 1980, PP. 153-154)؛ بنابراین تمرکز زبان‌شناسی شناختی بر زبان، به‌عنوان ابزاری برای سامان‌دهی، پردازش و انتقال اطلاعات است و تجزیه و تحلیل مفهومی و تجربی زبانی اهمیت اساسی دارد؛ زیرا ساختارهای صوری زبان به‌طور مستقل مورد مطالعه قرار نمی‌گیرند، بلکه به‌عنوان بازتاب‌های ساختار مفهومی کلی، اصول طبقه‌بندی سازوکارهای پردازش و اثرات تجربی و محیطی بررسی می‌شوند (Geeraerts & Cuyckens, 2007, P. 3).

جاکل (۲۰۰۲) برای استعاره‌های شناختی فرضیه‌هایی در نظر گرفته که نویسنده (2022a) به آن‌ها پرداخته؛ کوچش نیز ملاک‌های گوناگونی را برای دسته‌بندی این استعاره‌ها معرفی کرده است

(۲۰۱۰) که پرداختن به آن‌ها از چارچوب این پژوهش خارج است (زارع، 2023a). در ادامه، استعاره‌های مفهومی استخراج شده از زبان نهج البلاغه در مفهوم‌سازی دنیا که با استفاده از حوزه مبدأ «شیء» شکل گرفته‌اند، ارائه و تحلیل می‌شوند. در این تحلیل‌ها تلاش می‌شود نقش استعاره‌ها در حصول معرفت نسبت به دنیا تبیین گردد.

۲. شیء‌انگاری دنیا در زبان نهج البلاغه

أ) «فَأُقْسِمُ بِاللَّهِ يَا بَنِي أُمِّيَّةَ عَمَّا قَلِيلٍ لَتَعْرِفَنَهَا فِي أَيَدِي غَيْرِكُمْ وَفِي دَارِ عَدُوِّكُمْ» ای بنی‌امیه، به خدا سوگند می‌خورم که به‌زودی دنیا را در دست غیر از خود (دیگری) و در سرای دشمنان خواهید شناخت (خطبه ۱۰۴).

از دستی به‌دست دیگر و از خانه‌ای به خانه دیگر قابل انتقال بودن، از ویژگی‌های شیء است؛ بنابراین امام علی (علیه‌السلام) از حوزه مبدأ شیء برای مفهوم‌سازی حوزه مقصد دنیا استفاده کرده‌اند. در ادامه شباهت‌های هستی‌شناختی موجود میان عناصر دو حوزه مبدأ و مقصد و شباهت‌های معرفت‌شناختی حاصل از روابط عناصر حوزه مبدأ با روابط عناصر حوزه مقصد، نشان داده می‌شود (Croft & Cruse, 2004, PP.196-197؛ قائمی‌نیا، ۱۳۹۰، ص ۷۰).

مبدأ: شیء	مقصد: دنیا
حجم، وزن و شکل فیزیکی مشخص	گستره محدود
انتقال و جابه‌جایی	اقبال و ادبار
شناخت با حواس پنج‌گانه	شناخت از طریق تجربه مظاهر
فرسودگی به مرور زمان	تغییرپذیری و ناپایداری در طول زمان
محدودبودن عمر	موقت‌بودن
از کار افتادن/ از بین رفتن در یک زمان	زوال در زمان مشخص

شباهت‌های معرفت‌شناختی

- هر شیئی حجم، وزن و شکل فیزیکی محدود و مشخصی دارد. بی‌نهایت نیست.
- دنیا گستره محدود و مشخصی دارد و از طریق ارتباط با جهان فیزیکی اطراف خود می‌توانیم دنیا را تجربه کنیم و بشناسیم.
- با استفاده از حواس پنج‌گانه می‌توانیم اشیاء را درک کنیم و بشناسیم.
- از طریق ارتباط با جهان فیزیکی اطراف خود می‌توانیم دنیا را تجربه کنیم و بشناسیم.

۳. شیء از دستی به دست دیگر و از مکانی به مکان دیگر جابه‌جا می‌شود.
۴. اشیاء به مرور زمان فرسوده می‌شوند.
۵. اشیاء در نهایت یا از بین می‌روند یا غیرقابل استفاده می‌گردند.
۶. از کار افتادن/ از بین رفتن شیء به صاحب آن ضرر می‌رساند.
۷. نمی‌توانیم از فرسودگی و نابودی اشیاء با گذشت زمان جلوگیری کنیم.
۳. زرق و برق دنیا (قدرت، ثروت و شهرت و...) از فرد/ سلسله/ حزب/ دولتی، به فرد/ سلسله/ حزب/ دولت دیگر منتقل می‌شود.
۴. دنیا به مرور زمان دستخوش تغییر و تحول می‌گردد و اوضاع و احوال آن همیشگی نیست.
۵. دنیا در زمانی از میان خواهد رفت و آخرت آغاز خواهد شد.
۶. از دست دادن قدرت، ثروت، شهرت، دارایی، کامیابی و... باعث اندوه/ افسردگی و حتی مرگ انسان می‌شود.
۷. نمی‌توانیم از چرخش دنیا، اقبال و ادبار و نابودی آن جلوگیری کنیم.

قرآن کریم در مورد ناپایداری اوضاع و احوال دنیا و اقبال و ادبار آن در آیه ۱۴۰ سوره آل عمران فرموده: «وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا...».

در این مفهوم‌سازی امیرمؤمنان (علیه السلام) یک نکته قابل توجه است؛ ایشان فرموده دنیا را در دست غیر و در خانه دشمن خود خواهید دید، بلکه فرموده خواهید شناخت؛ یعنی این شیء (دنیا) چیزهایی (حوادث و اتفاقاتی) را به شما نشان خواهد داد که تاکنون ندیده و تجربه نکرده‌اید و در نتیجه آن را هنوز درست و کامل نشناخته‌اید. از آنجا که شناخت، محصول تفکر، تجربه و حواس است، امیرمؤمنان (علیه السلام) از فعل «شناخت» استفاده کرده‌اند. ارتباط میان استعاره مفهومی دنیا به مثابه شیء با فعل «تعرف» که با دو تأکید هم آمده، استعاری بودن نظام مفهومی انسان است. به عبارت ساده‌تر فرایند تفکر و درک، ماهیتی استعاری دارد و محصول تعامل انسان با جهان فیزیکی اطراف خود و تجربه وی از آن می‌باشد. این تجربیات به مثابه حوزه‌های مبدأ عمل می‌کنند تا درک مفاهیم انتزاعی (حوزه‌های مقصد) حاصل شود؛ بنابراین امویان در آینده «شیء» بودن دنیا را با انتقال آن از دست خود به غیر (بنی عباس) تجربه خواهند کرد و ناپایداری احوال دنیا را خواهند شناخت.

دنیا شیء دردار (ظرف) است.

ب) «... لِيَكْشِفُوا لَهُمْ عَنْ غَطَائِهَا... وَلِيَبْصُرُوهُمْ عُيُوبَهَا» (خداوند فرستادگانش را فرستاد)

تا برای انسان‌ها از پوشش دنیا پرده بردارند.... و ایشان را به عیب‌های آن بینا نمایند (خطبه ۱۸۲).

«غطاء» در زبان عربی به معنای عام پوشش است. این واژه در خصوص ظروف به معنی «در» و معادل Lib در زبان انگلیسی می‌باشد. علاوه بر این از راه‌های زیر نیز می‌توان استدلال کرد که در این کلام امیر مؤمنان (علیه السلام) «غطاء» می‌تواند به معنای «در» ظرف دنیا باشد که باید برداشته شود تا عیوب آن نمایان شود:

۱. واژه «پوشش» معمولاً به معنای چیزی است که مانع دیدن واقعیت‌ها می‌شود. اگر این مفهوم را نسبت به ظروف در نظر بگیریم، می‌توانیم بگوییم که «در» به عنوان مانعی عمل می‌کند که باید برداشته شود تا انسان بتواند به حقیقت درون یک ظرف دست یابد. در این راستا می‌توان گفت که دنیا به مثابه ظرفی است که باید درپوش آن را برداشت تا به حقیقت آن دست یافت.

۲. تجربه‌های عینی افراد در زندگی روزمره نشان می‌دهد که وقتی به باطن مسائل، عمیق نگاه می‌کنند، عیوب و مشکلات بیشتری را درمی‌یابند. این تجربه می‌تواند به ما کمک کند تا مفهوم «پوشش» را به «در» ظرف تفسیر کنیم؛ زیرا در هر دو حالت، انسان باید تلاش کند تا با عبور از ظاهر و «در»، به آنچه در باطن و درون پنهان است، دست یابد. یکی از کارهای مهم پیامبران نیز همین بوده که با برداشتن «در» ظرف دنیا، مردم را به عیوب آن بینا نمایند. این مهم در ادامه کلام امیر مؤمنان (علیه السلام) آمده است.

۳. از جمله مفهوم‌سازی‌های دنیا در متون اسلامی مقدس، مفهوم‌سازی آن به مثابه ظرفی است که انسان‌ها و موجودات دیگر در آن زندگی می‌کنند.

بنابر آنچه گفته شد، استعاره دنیا شیء دردار است، از این بخش از خطبه قابل درک است. شباهت‌های هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی‌ای که در ادامه می‌آید، به درک این استعاره بیشتر کمک می‌کند:

مبدأ: ظرف دردار	مقصد: دنیا
محدودیت فیزیکی	محدودیت قوانین طبیعی
محدودیت فضایی	محدودیت گستره
پوشیده‌بودن درون	پوشیده‌بودن حقیقت و ماهیت
تغییر محتوا در گذر زمان	تغییر و تحول اوضاع و احوال

شباهت‌های معرفت‌شناختی

۱. ظرف دردار دیواره‌هایی دارد که درون آن را محدود می‌کند. به همین ترتیب، دنیا نیز دارای محدودیت‌های فیزیکی است، مانند قوانین طبیعی (قوانین فیزیک) که حرکت موجودات و رفتار آن‌ها را تعیین می‌کند. این قوانین مانند دیواره‌های ظرف عمل می‌کنند و فعالیت‌های موجودات را در دنیا محدود می‌سازند.

۲. ظرف دردار حجم مشخصی دارد و نمی‌تواند بیش از ظرفیت خود در خود جای دهد. دنیا نیز محدود به ابعاد و گستره خاصی است؛ این محدودیت‌ها باعث می‌شود که هر آنچه در دنیا وجود دارد، در یک زمینه خاص و ابعاد مشخص قرار گیرد.

۳. در ظروف، فضای درون آن‌ها را می‌پوشاند و تا برداشته نشود، آن فضا قابل مشاهده نخواهد بود؛ در نتیجه اگر عیب و ایرادی در ظرف باشد، به واسطه این درپوش پنهان می‌ماند؛ همچنین است در خصوص مواد درون ظرف که بدون برداشتن درپوش قابل مشاهده نیستند. دنیا هم به‌عنوان یک ظرف، درپوشی دارد که حقیقت و ماهیت آن را می‌پوشاند. براساس ادامه خطبه و نیز مفهوم‌سازی‌های متنوع دیگر آن در زبان نهج‌البلاغه که در پژوهش‌هایی از جمله پژوهش‌های پیشین نویسنده (2023a, 2023b, 2022a, 2022b) آمده، این دنیا عیوب، نقایص، زشتی‌ها، رسوایی‌ها و مفسده‌هایی دارد که پیامبران و فرستادگان خدا با برداشتن درپوش آن، آن‌ها را برای مردم آشکار می‌کنند (ابن‌ابی‌الحدید، ۲۰۰۷، ج ۱۰، ص ۱۱۴؛ موسوی، ۱۹۹۷، ج ۳، ص ۲۰۱؛ بیهقی، ۱۳۷۵، ج ۲، ص ۱۲۳)؛ به‌عنوان مثال با پرده‌برداری از حقیقت دنیا به مردم می‌گویند که این دنیای ناپایدار و فانی با گذشتگان چه کرد و با شریایی که می‌گستراند چه بلایی بر سر افرادی که اکنون در آن زندگی می‌کنند می‌آورد. پس همان‌طور که به‌وسیله درپوش ظرف، از محتویات درون آن محافظت کنیم برای سالم زیستن در دنیا، باید درپوش آن را برداریم؛ با دقت به درون آن نگاه کنیم و ماهیت آن را بفهمیم.

بر این اساس برداشتن درپوش دنیا متناظر با آگاه ساختن مردم از ماهیت و عواقب ناگوار دنیا پیش از تجربه‌کردن آن است.

چنان‌که ملاحظه می‌کنیم، امیرمؤمنان (علیه‌السلام) به‌طور نظام‌مندی تنها یک جنبه از حوزه مبدأ را برای درک حوزه مقصد انتخاب کرده و در مفهوم‌سازی خود به‌کار برده‌اند. در واقع یک جنبه لازم را برای درک مقصد برجسته ساخته و سایر جنبه‌ها را پنهان کرده‌اند. این عمل در فرضیه‌های استعاره‌شناختی، فرضیه تمرکز نامیده می‌شود (Jäkel, 2002, P. 22).

دنیا هر چیز قابل پهن کردن و جمع کردن است.

ج) «وَعَلِمَ أَنَّ اللَّهَ زَوَّاهَا عَنْهُ اخْتِيَاراً وَبَسَطَهَا لِغَيْرِهِ احْتِقَاراً» پیامبر خدا ﷺ دانست که خدا با اختیار خود دنیا را از او جمع کرده و آن را به خاطر خواری اش برای غیر او گسترانده است (خطبه ۱۰۸).

«بَسَطَ» به معنای پهن کردن و گستراندن است: «بَسَطَ الثَّوبَ وَالْفِرَاشَ إِذَا نَشَرَهُ» (زمخشری، ۱۹۷۹، ماده «بسط»)

و در نقطه مقابل «زَوَّى» به معنی جمع کردن و گرفتن آمده: «زَوَّيْتُ الشَّيْءَ: جَمَعْتُهُ وَقَبَضْتُهُ» (جوهری، ۲۰۰۹، ماده «زَوَّى»). از این دو فعل درمی یابیم که دنیا به مثابه چیزی قابل پهن کردن و جمع کردن، مفهوم سازی شده است.

جزئیات استعاره شیء قابل گستراندن و جمع کردن برای دنیا را می توان به صورت مجموعه نگاشت زیر بیان کرد:

مبدأ: شیء قابل پهن کردن و جمع کردن	مقصد: دنیا
حجم، وزن، ابعاد و شکل	← مظهرها و پدیده ها
محدودیت فضایی	← محدودیت گستره
قابل دسترسی و تعامل	← قابل تجربه
موقت بودن	← ناپایداری
تغییر پذیر	← تحول پذیر

با توجه به مجموع نگاشت ها از حوزه مبدأ بر حوزه مقصد می توان نتیجه گرفت که شیئی با حجم، وزن و ابعاد بی نهایت را نمی توان گستراند و جمع کرد، بلکه چیزی با وزن و اندازه های محدود را می توان هم پهن کرد و هم جمع. دنیا هم با همه وسعتش کوچک و محدود است. آنچه پهن شده (فرش، زیلو، حصیر، گلیم، پتو، زیرانداز و مانند آن) گنجایش محدودی دارد و تعداد محدودی را در خود جای می دهد؛ امکانات و زرق و برق دنیا هم بی نهایت نیست. آنچه پهن شده همواره پهن نمی ماند، بلکه زمانی جمع می شود، دنیا هم همیشگی نیست و روزی پایان می یابد.

در این بخش از کلام امیرمؤمنان (علیه السلام) دنیا به طور مطلق شیء انگاری نشده، بلکه در نسبت با پیامبر خدا ﷺ شیء انگاشته شده است. «جمع کردن» دنیا با در اختیار پیامبر خاتم قراندادن آن متناظر است، که با استفاده از فضای ذهنی گوینده، دو علت از آن برداشت می شود؛ اول محبت

ویژه پروردگار به پیامبرش و اشاره به علو جایگاه و مقام ایشان است و دوم کوچک و خوار بودن دنیا و عدم تطابق آن با این علو منزلت حضرت محمد ﷺ. «گستراندن» دنیا برای غیر نیز با جایگاه آنها تناظر دارد. دنیای کوچک، محدود و در مقایسه با آخرت بی ارزش، مناسب افراد کوچک، سطحی نگر و حقیر است که بدان بسنده می کنند و از آخرت بزرگ و مانا روی برمی گردانند.

دنیا شیء درخشان و نور افول کننده است.

د) «وَلَا تَسْتَضِيئُوا بِإِشْرَاقِهَا» از درخشندگی دنیا روشنایی مجوید (خطبه ۲۳۳) و «الدُّنْيَا ضَوْءٌ أَفَلٌ» دنیا نور افول کننده است (خطبه ۸۲).

«ضوءٌ أَفَلٌ» نوریست که انسان به آن انس می گیرد و راه را به او می نمایاند، اما هنوز حرکت نکرده خاموش می شود؛ در نتیجه انسان حیران می گردد و نمی تواند حرکت کند (موسوی، ۱۹۹۷، ج ۱، ص ۴۵۶).

شیء درخشان/ نور افول کننده ← دنیا

جدول زیر نگاشت های شیء درخشان و نور افول کننده بر دنیا را نشان می دهد:

۱. نور شیء درخشان ← زرق و برق دنیا (ثروت، شهرت، قدرت، دارایی، کامیابی و...)
۲. جذب کردن انسان به سمت خود ← وسوسه کردن و کشیدن انسان به طرف خود
۳. محدودیت درخشش ← محدودیت زرق و برقها
۴. ناپایداری درخشش ← بی دوام بودن زرق و برقها نزد افراد/ احزاب/ سلسله ها/ دولت ها
۵. قابل اعتماد نبودن نور محدود و ناپایدار ← قابل اعتماد نبودن زرق و برق محدود و ناپایدار
۶. سرگشتگی انسان پس از خاموش شدن نور ← اندوه و حسرت انسان در از کفر رفتن زرق و برقها

همان طور که نور و فروغ هر شیء درخشانی ابدی نیست و روزی خاموش می شود، جاذبه ها و زرق و برق دنیا هم جاویدان نیست.

چنان که به درخشش نور محدود و ناپایدار دل نمی بندیم، بلکه هر لحظه انتظار خاموش شدنش

را داریم نباید شیفته و فریفته زرق و برق فریبنده دنیا شویم. همچنان که به خاطر از دست دادن نور محدود و ناپایدار افسرده و پریشان نمی شویم، نباید به خاطر از دست دادن مظاهر دنیا، اندوهگین و بیمار شویم. نکته قابل توجه در این بخش از نهج البلاغه آنست که با این که وجود نور باعث احساس امنیت و آرامش می شود، در پرتو آن می توانیم کارهایمان را انجام دهیم و همین امر نیز باعث احساس امنیت، آرامش و تقویت حس اعتماد به نفس و شادی در درونمان می گردد، اما امیرمؤمنان علیه السلام در این مفهوم سازی این نکات مثبت را پنهان کرده و با تمرکز بر ویژگی های منفی مورد نظر و برجسته ساختن آن ها، ما را از روشنایی جستن از دنیا بر حذر داشته اند.

دنیا خورشید دچار کسوف شده است.

ه) «الدُّنْيَا كَاسِفَةُ النُّورِ» دنیا خورشیدی است که نور آن گرفته و پنهان شده (خطبه ۸۸). به منظور فهم دقیق استعاره مفهومی این بخش از خطبه، ابتدا نگاشت های حوزه مبدأ (خورشید دچار کسوف شده) بر حوزه مقصد (دنیا) و در ادامه، شباهت های معرفت شناختی ذکر می شود.

خورشید دچار کسوف شده ← دنیا

۱. ناپایداری نور و درخشندگی ← موقت بودن کل متشکل از موجودات و پدیده ها
۲. تغییر نور به سایه ← تغییر و تحول اوضاع و احوال
۳. نقصان ← عدم کمال در مقایسه با آخرت

نور استعاره مفهومی است برای پیامبران و شریعت های آسمانی، همان طور که اگر در مکانی نور باشد، می توانیم فضای داخل و اشیاء موجود در آن را ببینیم، فرستادگان خدا و شریعت های الهی هم باعث می شوند خیر و شر و منفعت و ضرر خود را در زندگی ببینیم (حسینی شیرازی، بی تا، ج ۲، ص ۲۸؛ خویی، بی تا، ص ۱۳۷). چنان که نور راه تاریک را برایمان روشن می کند و به واسطه این روشنایی می توانیم در مسیر مورد نظر خود به راحتی حرکت کنیم و گم نشویم، پیامبران و شریعت ها نیز راه درست زیستن را برایمان روشن و ما را به سمت سعادت هدایت می کنند تا گمراه نگردیم. امیرالمؤمنین علیه السلام اوضاع جامعه دوران جاهلیت را که در اثر نبود پیامبر هدایتگر و کم فروغ شدن تعالیم آسمانی به انحراف کشیده شده و تاریکی نادانی و گمراهی آن را احاطه کرده، به صورت خورشیدی که نور آن گرفته و پنهان شده صورت بندی کرده است. خورشید گرفتگی زمانی رخ می دهد که خورشید در آسمان هست، اما سایه ماه جلوی نور آن را می گیرد. در دوران پیش از

اسلام هم اديان آسمانی و تعاليم انبيای گذشته که عامل هدايت مردم بوده وجود داشته، اما انحراف آن‌ها از اين اديان و تعاليم باعث فرورفتنشان در ظلمت نادانی و گمراهی شده بود.

دنيا سايه است.

و «... وَظِلُّ زَائِلٌ» دنيا در خطبه ۸۲ به مثابه سايه مفهوم‌سازی شده است؛ دنيا سايه‌ای نابودشدنی است. در اين مفهوم‌سازی نيز مانند ديگر مفهوم‌سازی‌ها ذهن از حوزه مبدأ (در اینجا سايه) به سمت حوزه مقصد (در اینجا دنيا) حرکت می‌کند و از طريق نگاشت‌های حاصل از تناظرهایی که میان دو حوزه وجود دارد، حوزه مقصد را می‌فهمد و تجربه می‌کند:

مبدأ: سايه

مقصد: دنيا

فقدان استقلال وجودی

وجود مجازی در برابر آخرت حقیقی

هستی موقت

هستی ناپایدار

ناقص، تاریک و مبهم

ناقص، مبهم و کوچک

فریبنده

فریبنده

دست‌نیافتنی

به‌طور کامل کسب‌نشدنی

آرامش‌بخش به‌طور موقت

شادی‌آور ناپایدار

دگرگون‌شونده

تغییرپذیر

نابودشونده

فناپذیر

همان‌طور که سايه وجود مستقلى ندارد، دنيا هم در برابر آخرت که حقيقت است مجاز می‌باشد (خوانساری، ۱۳۶۶، ج ۱، ص ۸۴). چنان‌که سايه‌ها انعکاس ناقصی از جسم اصلی هستند و همواره نسبت به جسم اصلی تاریک، مبهم و کمتر می‌باشند، دنيا نيز بازتابی از حقيقت آخرت است و در برابر اين حقيقت، ناقص و مبهم می‌باشد. همان‌گونه که سايه فریبنده است، به‌نظر می‌رسد چیزی را نشان می‌دهد، اما در واقع آن چیز نیست، ظواهر و لذت‌های دنيا هم فریبنده هستند؛ آن‌گونه که می‌نمایند نیستند و می‌توانند انسان را از هدف واقعی زندگی دور کنند. همان‌طور که هرچقدر تلاش کنی، نمی‌توانی سايه را در دست بگیری، حتی با کوشش فراوان هم نمی‌توانی همه دنيا را به‌دست آوری؛ همان‌طور که وقتی به سايه‌ات پشت می‌کنی، به‌دنبال تو می‌آید، اگر به دنيا پشت کنی، به‌دنبال آن نروی و به آخرت پردازی، خودش ذیلانه به‌دنبال تو خواهد آمد: «عَلَيْكَ بِالْآخِرَةِ تَأْتِكَ الدُّنْيَا صَاحِرَةً» (امام علی علیه السلام) (محمدي ری‌شهری و حسینی، ۱۳۸۲، ج ۲، ص

۶۶۵). سایه چیزی است که انسان از گرمای آفتاب به آن پناه می‌برد تا در خنکای موقت آن استراحت کند و از آرامش موقتی که به وی می‌بخشد بهره‌مند شود. ظواهر دنیا هم به‌طور موقت باعث احساس آرامش و شادی انسان می‌شود. سایه کوتاه و بلند می‌شود (ثبات ندارد) و در مدت کوتاهی از بین می‌رود؛ دنیا و ناز و نعمت‌هایش نیز همواره در حال تغییر است و در زمان مقرر نیز نابود خواهد شد (ابن میثم، ۱۳۶۲، ج ۲، ص ۲۳۶؛ هاشمی خونی، ۱۳۶۴، ج ۵، ص ۳۵۷؛ موسوی، ۱۹۹۷، ج ۱، ص ۴۶۵؛ مغنیه، ۱۹۷۹، ج ۱، ص ۳۸۶).

همین فرافکنی در خطبه‌های ۶۲ و ۱۰۴ هم مشاهده می‌شود:
 (ز) «فَإِنَّهَا عِنْدَ ذَوِي الْعُقُولِ كَفَى الظِّلَّ بَيْنَا تَرَاهُ سَابِغًا حَتَّى قَلَصَ وَزَائِدًا حَتَّى نَقَصَ» دنیا در نظر خردمندان همچون سایه پس از زوال ظاهر است، درحالی‌که آن را بلند و گسترده می‌بینی ناگهان جمع می‌شود و کوتاه می‌گردد و درحالی‌که آن را فزونی یافته می‌بینی، ناقص و کم می‌شود (خطبه ۶۲).

«ظِلٌّ» به معنای سایه و اعم از «فیء» است؛ چراکه «فیء» فقط پس از وقت زوال است، اما «ظِلٌّ» عام و به سایه در هر زمانی اطلاق می‌شود؛ به همین علت هم اضافه «فیء» به «ظِلٌّ» صحیح است. هر فیئی ظِلٌّ است اما هر ظِلٌّی فیء نیست (ابن ابی‌الحدید، ۲۰۰۷، ج ۵، ص ۱۴۴؛ بیهقی، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۳۲۸). گفته شده «ظِلٌّ» به معنای سایه در بامداد و «فیء» به معنای سایه در شامگاه است (عبده، بی‌تا، ج ۱، ص ۱۰۵).

«ظِلٌّ» گاهی به معنای هرگونه سایه‌ای آمده است خواه سایه‌های اشیاء و غیر آن قبل از زوال یا بعد از آن باشد، و گاهی به سایه‌ای گفته می‌شود که قبل از ظهر است و آفتاب تدریجاً آن را از میان می‌برد ولی «فیء» به معنای سایه بعد از زوال است (چون در مفهوم این واژه، رجوع و بازگشت نهفته است) و هر اندازه که خورشید به افق مغرب نزدیک‌تر می‌شود، این سایه‌ها گسترده‌تر می‌گردد، اما با غروب خورشید همگی محو و نابود می‌شوند و تاریکی همه‌جا را فرامی‌گیرد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۵، ج ۳، ص ۳۵).

سایه‌ای که از سمتی به سمت دیگر باز می‌گردد و در گردش است را «فیء» نامیده‌اند (ابن منظور، ۲۰۰۵، ج ۲، ماده فیأ).

«سابغ» به معنای چیز بلندی است که به زمین رسیده و گسترش یافته (ابن منظور، ۲۰۰۵، ج ۱، ماده سبغ). قَلَصَ الظِّلُّ: سایه، جمع (کوتاه) شد (ابن منظور، ۲۰۰۵، ج ۲، ماده قَلَصَ). مقصود برچیده شدن سایه‌های بعد از ظهر، با غروب آفتاب و فرارسیدن شب است.

دنیا در نظر خردمندان همچون سایه پس از زوال است، درحالی‌که آن را بلند و گسترده می‌بینی

ناگهان جمع می‌شود و کوتاه می‌گردد، درحالی‌که فزونی یافته ناقص و کم می‌شود.

مفهوم‌سازی مفهوم مجرد دنیا (حوزه مقصد) از طریق مفهوم محسوس سایه (حوزه مبدأ) در زبان عربی رواج دارد. همچنان‌که سایه موجودات از صبح تا زوال بلند و گسترده است، دنیا هم در نظر دنیاپرستان طولانی و فراخ است؛ عمر خود را زیاد و فرصت زندگی در آن را فراوان می‌بینند. به همین علت تمام عمرشان را صرف مال‌اندوزی، کسب قدرت و خوشگذرانی می‌کنند و هیچ به مرگ نمی‌اندیشند، تا جایی که هر قدر به پایان عمرشان نزدیک‌تر می‌شوند این مال‌اندوزی، کسب قدرت و خوشگذرانی فزونی می‌گیرد، اما همان‌طور که پس از چند ساعت آفتاب غروب می‌کند و سایه‌ها کوتاه می‌شوند و با فرارسیدن شب، دیگر اثری از آن‌ها باقی نمی‌ماند، این افراد هم با گذشت زمان، بی‌ثباتی و ناپایداری دنیا و زرق و برق‌هایش را تجربه می‌کنند؛ در پایان نیز آفتاب عمرشان غروب می‌کند، همه لذت‌هایشان محو و نابود می‌گردد و تاریکی مرگ به تمام دارایی‌ها، قدرت و خوشگذرانی‌هایشان خاتمه می‌دهد. گویی هرگز نه دنیایی بوده و نه آن‌ها بوده‌اند، اما خردمندان دنیا را سایه در نظر می‌گیرند؛ چنان‌که سایه همواره بر یک حال نیست و از حالتی به حالت دیگر درمی‌آید و تغییر می‌کند: بلند و کوتاه می‌شود، گسترده و جمع می‌شود و به سرعت ناپدید می‌گردد و دیگر وجود نخواهد داشت، دنیا هم بر یک حال نمی‌ماند و پیوسته در حال روی آوردن و روی گرداندن و بودن و نبودن است؛ گاهی ثروت، قدرت، شهرت، دارایی و کامیابی تو را افزون می‌کند و گاهی از آن‌ها می‌کاهد؛ پس نه افزونی آن قابل اعتماد است و نه نقصانش؛ در پایان هم نابود خواهد شد؛ بنابراین خردمندان دل به آن نمی‌سپارند، شیفته‌اش نمی‌گردند، به کسب مال و جاه علاقه‌ای نشان نمی‌دهند و فرصت کوتاه زندگی دنیایی را برای بندگی خدا و انجام صالحات غنیمت می‌شمرند؛ آخرت باقی را بر دنیای فانی ترجیح می‌دهند و از فرصت‌های اندک و زودگذر این دنیای کوتاه، متغیر و فانی برای آبادکردن آن آخرت طولانی، با ثبات و باقی بهره می‌برند.

در خطبه ۱۱۳ هم همین مفهوم‌سازی (مفهوم‌سازی دنیا به مثابه سایه پس از زوال ظهر که زود از میان می‌رود) مشاهده می‌شود:

«فَسُبْحَانَ اللَّهِ مَا أَغَرَّ سُورُورَهَا! وَأَظْمَأَ رِيَّهَا! وَأَضْحَىٰ فَيَّيَّهَا» سبحان الله (شگفتا)!؛ چقدر خوشی

دنیا فریبنده و سیرابی آن تشنگی‌زا است و سایه آن چه زود از بین می‌رود (خطبه ۱۳۳).

این‌که امیرالمؤمنین امام علی (علیه السلام) دنیا را از طریق سایه مفهوم‌سازی کرده و از لفظ «فیء»

استفاده کرده به خاطر زودگذر بودن، بی‌ثباتی، ناپایداری و فناپذیری آن است.

ح) «... وَصَادَفْتُمُوهَا وَاللَّهِ ظِلًّا مَمْدُودًا إِلَىٰ أَجَلٍ مَّعْدُودٍ» (خطبه ۱۰۴). علاوه بر فرافکنی گفته

شده، این که امیرالمؤمنین (علیه السلام) دنیا را که کوتاه است سایه ای «ممدود» یعنی کشیده شده توصیف می کند، متناظر است با مدت زمان مشخصی که عمر آن (دنیا) ادامه دارد و پس از آن زائل می شود (ابن میثم، ۱۳۶۲، ج ۳، ص ۲۶). پس انسان باید از دنیا، نعمت ها و مواهب آن برحذر باشد؛ زیرا این ها همه برای مدتی محدود است که زود می گذرد و پایان می یابد (موسوی، ۱۹۹۷، ج ۲، ص ۱۹۲).

دنیا کالا است.

ط) «فَأَصْلِحْ مَثْوَاكَ وَلَا تَبِعْ آخِرَتَكَ بِدُنْيَاكَ» منزلگاه ابدی ات را اصلاح کن و آخرت را به دنیایت مفروش (نامه ۳۱).

کالا ← دنیا

۱. معامله و مبادله شدن	←	قابل معامله و مبادله شدن
۲. دارای قیمت و ارزش مشخص	←	دارای قیمت و ارزش در خود و در مقایسه با آخرت
۳. دارای قابلیت شمارش، وزن و اندازه گیری	←	دارای جنبه ها و فرصت های قابل بررسی
۴. دارای قابلیت تصرف و مالکیت	←	کمی و کیفی
۵. فرسوده شدن	←	دارای جنبه های قابل تصرف و مالکیت
۶. دارای قابلیت انتخاب کردن	←	ناپایدار بودن

در این نامه امیرالمؤمنین (علیه السلام) هر دو مفهوم انتزاعی دنیا را به صورت کالایی محسوس مفهوم سازی می کنند.

چنان که انسان در قبال پرداخت مبلغی پول به فروشنده کالایی را خریداری می کند، با استفاده صحیح از دنیا و فرصت هایش نیز می تواند آخرت خود را بخرد؛ حتی در همین دنیا ممکن است برای به دست آوردن منافع دنیوی، چیزهایی را از دست بدهد یا با چیزهای دیگر مبادله کند. به عنوان مثال ممکن است وقت خود را (به عنوان کالای ارزشمند) صرف کار کند تا پول یا چیز دیگر به دست آورد، یا ممکن است ثروت خود را فدای سلامتی کند.

هر کالایی قیمت و ارزش مشخص و یا نسبی دارد، جنبه های دنیا (دارایی، مال، مقام، لذت و...) نیز دارای قیمت و ارزش مادی و معنوی هستند. در تعالیم الهی، این دنیا در مقایسه با آخرت

هم ارزش مشخصی دارد.

چنان‌که کالاها قابل شمارش، وزن کردن و اندازه‌گیری هستند، جنبه‌هایی از دنیا نیز قابل سنجش و اندازه‌گیری کمی و کیفی هستند.

همان‌طور که کالاها قابل تصرف و مالکیت هستند، انسان‌ها تلاش می‌کنند جنبه‌هایی از دنیا (مال، مقام، قدرت...) را به دست آورند و مالک آن‌ها شوند.

کالاها در طول زمان مصرف می‌شوند و از بین می‌روند؛ امکانات و لذت‌های دنیا هم پایدار نیستند و در نهایت نابود می‌شوند.

همان‌گونه که انسان‌ها از میان کالاها گوناگون، کالای مورد نظر خود را انتخاب می‌کنند، از میان امکانات و لذت‌های دنیا هم برخی را برمی‌گزینند و بر دیگر امکانات و لذت‌ها ترجیح می‌دهند.

۱۳۵

ذهن

کار بست نظریه استعاره مفهومی در معرفت‌شناسی دنیا: ...

همان‌طور که هیچ انسان عاقلی کالای ارزشمندی را برای به دست آوردن کالای کم‌ارزش و بی‌ارزش خرج/هزینه نمی‌کند، امام علی (علیه السلام) انسان را از فروختن آخرتش به دنیا نهی می‌کند؛ چراکه آخرت، ابدی، عظیم، بی‌نهایت و اصیل است، اما دنیا موقت، حقیر، محدود و فانی است. این مفهوم‌سازی (دنیا به مثابه کالا) در حکمت ۳۶۴ هم آمده است: «يَا جَابِرُ! قَوِّمِ الدِّينَ وَالدُّنْيَا بِأَرْبَعَةٍ... وَفَقِيرٌ لَا يَبِيعُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ... إِذَا بَخَلَ الْغَنِيُّ بِمَعْرُوفِهِ بَاعَ الْفَقِيرُ آخِرَتَهُ بِدُنْيَاةٍ؛ ای جابر! استواری دین و دنیا به چهار چیز است... و تهیدستی که آخرتش را به دنیایش نفروشد... هنگامی که ثروتمند در نیکی کردنش بخل بورزد، تهیدست آخرتش را به دنیایش می‌فروشد» (حکمت ۳۶۴).

در این حکمت امام علی (علیه السلام) بخل ثروتمند به ثروتش را عامل شدت یافتن نیازمندی فقیر می‌داند که باعث می‌شود آخرتش را به دنیایش بفروشد.

دنیا ابر برق‌دار بی‌باران است.

ی) «وَلَا تَشْتُمُوا بَارِقَهَا... فَإِنَّ بَرَقَهَا خَالِبٌ» از برق ابر بی‌باران دنیا انتظار باران نداشته باشید...؛ چراکه برقش فریبنده است (می‌درخشد تا در باریدنش طمع کنی و انتظار بکشی آن‌گاه نمی‌بارد) (خطبه ۲۳۳).

امیرالمؤمنین (علیه السلام) در این مفهوم‌سازی از حوزه مبدأ ابر برای حوزه مقصد دنیا استفاده کرده‌اند.

شباهت‌های هستی‌شناختی

مبدأ: ابر برق‌دار بی‌باران

برق ابر

ظهور برق در آسمان

انتظار بارش باران

بی‌باران بودن ابر برق‌دار

زودگذر بودن برق ابر

بی‌فایده بودن ابر برق‌دار بی‌باران

مقصد: دنیا

زرق و برق دنیا

جلوه‌گری زرق و برق دنیا بر انسان

انتظار دستیابی به زرق و برق دنیا

عدم دستیابی به تمام آرزوها

زودگذر بودن بهره انسان از دنیا

سودمند نبودن زرق و برق دنیا

شباهت‌های معرفت‌شناختی

۱. وقتی برق ابر در آسمان پدیدار می‌شود، بیننده انتظار بارش باران دارد.
۲. برق ابر بی‌باران با جلوه‌گری بیننده را می‌فریبد، اما بارانی در پس آن نیست.
۳. برق لحظاتی در آسمان پدیدار می‌شود و سپس پنهان می‌گردد و حتی اگر پس از آن قطراتی باران ببارد، آن قدر اندک است که گویی اصلاً بارانی نباریده.
۴. برق ابر بی‌باران فایده‌ای ندارد و حتی با اصابت به انسان باعث آسیب‌دیدگی و حتی مرگ می‌شود.
۱. وقتی زرق و برق دنیا بر انسان جلوه‌گری می‌کند، انتظار دست‌یافتن به آن‌ها در او به وجود می‌آید.
۲. زرق و برق دنیا با وسوسه انسان، او را به سمت خود می‌کشد، اما غالباً محقق نمی‌شود و انسان به همه آن دست نمی‌یابد.
۳. عمر زرق و برق دنیا در صورت دست‌یافتن انسان به آن، اندک و زودگذر است و چون در معرض نابودی است، بهره انسان از آن چیزی نیست؛ گویا اصلاً بدان دست نیافته.
۴. زرق و برق دنیا وفا نمی‌کند و با آلوده کردن انسان به خود، به او آسیب می‌رساند؛ باعث غفلت او از آخرت می‌شود، آرامش او را سلب می‌کند، او را به ورطه جرم و جنایت می‌اندازد و با پشت کردن به او حتی باعث مرگش می‌شود.

نتیجه

یافته‌های پژوهش نشان داد که امیرالمؤمنین (علیه السلام) در نهج البلاغه برای مفهوم‌سازی «دنیا» از مجموعه‌ای از استعاره‌های مبتنی بر حوزه مبدأ «شیء» بهره گرفته‌اند که عبارت‌اند از شیء دردار، شیء درخشان، شیء قابل گسترش و جمع شدن، خورشید دچار کسوف، ابر برق‌دار بی باران، سایه و کالا. تحلیل این مفهوم‌سازی‌ها نشان می‌دهد که محدودیت، ناپایداری، تغییرپذیری و فناپذیری مهم‌ترین نگاشت‌های شناختی حوزه مبدأ بر حوزه مقصد «دنیا» هستند. این امر بیانگر آن است که ساختار مفهومی دنیا در نهج البلاغه نه بر مبنای ثبات و اصالت، بلکه براساس ناپایداری، زوال‌پذیری و وابستگی شکل گرفته است.

نتایج پژوهش همچنین مؤید یکی از اصول بنیادین زبان‌شناسی شناختی است؛ بدین معنا که ساختار مفهومی یک پدیده، شیوه بازنمایی زبانی آن و نوع نگرش انسان به آن را تعیین می‌کند. بر این اساس استعاره‌های شیء‌محور نهج البلاغه صرفاً ابزارهای ادبی و بلاغی نیستند، بلکه سازوکارهایی شناختی برای سازمان‌دهی تجربه، انتقال معنا و هدایت فهم مخاطب به‌شمار می‌آیند. این استعاره‌ها با تبدیل مفاهیم انتزاعی به تجربه‌های ملموس، مخاطب را از سطح اندیشیدن انتزاعی به سطح مشاهده و ادراک حسی سوق می‌دهند و از این طریق امکان فهمی عمیق‌تر از حقیقت دنیا را فراهم می‌آورند. در واقع استعاره مفهومی در نهج البلاغه به‌منزله پلی میان تجربه حسی و ادراک متعالی عمل می‌کند و زمینه درک مفاهیم پیچیده فلسفی، اخلاقی و دینی را فراهم می‌سازد.

تحلیل هستی‌شناختی استعاره‌های مذکور نشان داد که مفهوم‌سازی دنیا در قالب اشیاء مختلف، ماهیت آن را در ذهن مخاطب بازتعریف می‌کند و تلقی او را از «بودن» دگرگون می‌سازد. استعاره‌هایی همچون سایه، نور رو به افول، خورشید دچار کسوف و ابر برق‌دار بی باران، با فروکاستن اصالت جهان مادی، توهم پایداری و استحکام دنیا را از میان می‌برند و نشان می‌دهند که آنچه در نگاه نخست عظیم، جذاب و پایدار جلوه می‌کند، در واقع حقیقتی گذرا، آسیب‌پذیر و ناپایدار است. از این منظر دنیا نه یک واقعیت مستقل و غایی، بلکه پدیده‌ای وابسته، موقتی و در حال دگرگونی است.

یافته‌های پژوهش همچنین نشان داد که شیء‌انگاری دنیا به ایجاد تمایز میان «اصل و فرع» و «هدف و وسیله» منجر می‌شود. در این چارچوب، دنیا در قالب کالا، ظرف، سایه یا خورشید کسوف‌کرده، از جایگاه غایت‌نهایی فروکاسته شده و به‌منزله ابزاری برای نیل به حقیقتی برتر معرفی می‌شود. بر این اساس خالق هستی به‌عنوان «اصل» و کانون معنا مطرح می‌شود و دنیا تنها بستری

برای حرکت انسان به سوی آن حقیقت متعالی تلقی می‌گردد. چنین نگرشی انسان را به بازنگری در نظام اولویت‌های خود و پرهیز از اصالت‌بخشی به امور زودگذر فرامی‌خواند.

از منظر معرفت‌شناختی نتایج پژوهش نشان داد که هدف این استعاره‌ها صرفاً انتقال برخی ویژگی‌های دنیا نیست، بلکه ایجاد درکی چندبعدی از ماهیت آن است. امام علی (علیه السلام) با برقراری روابط شناختی میان عناصر حوزه مبدأ و حوزه مقصد، لایه‌های پنهان واقعیت دنیا را آشکار می‌سازند؛ برای نمونه استعاره دنیا شیء دردار است علاوه بر بیان محدودیت‌های وجودی دنیا، بر محدودیت‌های زمانی، فضایی، تعاملی و شناختی انسان نیز دلالت دارد و یادآور می‌شود که فهم بشر از جهان همواره نسبی و محدود است. همچنین تعبیری نظیر «برداشتن پوشش دنیا» و «نمایاندن عیب‌های آن» بر ضرورت عبور از ظواهر، کسب بصیرت، نقش اراده فردی در فرایند شناخت و اهمیت خودشناسی در کنار جهان‌شناسی تأکید دارند.

بررسی سایر استعاره‌ها نیز ابعاد معرفتی متنوعی از مفهوم دنیا را آشکار ساخت. استعاره دنیا به مثابه شیء درخشان بر فریبندگی ظواهر و ضرورت تمایز میان جلوه‌های سطحی و ارزش‌های اصیل دلالت دارد. استعاره خورشید دچار کسوف بر موقتی‌بودن شکوه، قدرت و موفقیت‌های دنیوی و نیز وقوع تغییرات ناگهانی در زندگی تأکید می‌کند. استعاره «سایه» ضمن نشان‌دادن وابستگی و عدم اصالت دنیا، بر ناپایداری دستاوردهای مادی و ضرورت بهره‌گیری صحیح از فرصت‌های زندگی دلالت دارد. همچنین استعاره ابر برق‌دار بی‌باران نشان می‌دهد که بسیاری از جذابیت‌های دنیوی، به‌رغم ایجاد امید و اشتیاق، فاقد ارزش حقیقی و توان تأمین سعادت پایدار هستند و می‌توانند انسان را به سراب کامیابی سوق دهند.

از سوی دیگر استعاره‌های مرتبط با دنیا به مثابه شیئی قابل تصرف بیانگر آن است که دنیا در نهج‌البلاغه فقط واقعیتی فردی نیست، بلکه در بستری اجتماعی و سیاسی معنا می‌یابد. کانون‌های استعاری «در دست دیگران بودن» و «در خانه دشمن بودن» نشان می‌دهد که دنیا عرصه رقابت بر سر اعتبار، هویت و قدرت است و انسان همواره تحت تأثیر نیروها و کنشگران اطراف خود قرار دارد. از این رو، حفظ هویت، استقلال فکری و سرمایه‌های معنوی از مهم‌ترین پیامدهای شناخت صحیح دنیا به‌شمار می‌رود.

در نهایت یافته‌ها نشان داد که استعاره‌های شیء محور نهج‌البلاغه کارکردی هدایتی و ارزش‌ساز دارند و به‌طور مستقیم بر نظام ارزش‌گذاری انسان اثر می‌گذارند. به‌ویژه استعاره دنیا به مثابه کالا زندگی انسان را در قالب یک معامله ترسیم می‌کند که در آن ارزش‌های پایدار ممکن است در برابر منافع زودگذر قربانی شوند. این استعاره مخاطب را به ارزیابی مستمر انتخاب‌ها، محاسبه سود و

زیان واقعی اعمال و بازاندیشی در معیارهای موفقیت و سعادت دعوت می‌کند. در نتیجه انسان از جایگاه مصرف‌کننده منفعل به کنشگری آگاه، مسئول و آینده‌نگر ارتقا می‌یابد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که استعاره‌های مفهومی شیء‌محور در نهج‌البلاغه افزون بر تبیین ماهیت دنیا، نقش مهمی در اصلاح نگرش، تعمیق شناخت، بازسازی نظام ارزشی و هدایت انسان به‌سوی حیات معنادار و کمال‌محور ایفا می‌کنند.

در مجموع، استعاره‌های به‌کاررفته در مفهوم‌سازی دنیا بر پایه اشیاء گوناگون، یک «مدل ذهنی» واحد می‌سازند که در آن دنیا قلمرو موقتی، محدود و ابزاری زندگی انسان تصویر می‌شود و همین مدل ذهنی، مبنای بسیاری از آموزه‌های اخلاقی و تربیتی اسلام درباره زهد، قناعت، آخرت‌گرایی و خودسازی است.

منابع و مأخذ

۱. ابن ابی الحدید (۲۰۰۷). شرح نهج البلاغة، محمد ابراهیم (محقق)، ج ۵، ۷ و ۱۰، بغداد: دارالکتاب العربی.
۲. ابن منظور (۲۰۰۵). لسان العرب، ج ۱ و ۲، بیروت: مؤسسة الأعلمی للمطبوعات.
۳. ابن میثم بحرینی (۱۳۶۲). شرح نهج البلاغة، ج ۲-۴، بی جا: دفتر نشر الکتاب.
۴. ابن میثم بحرینی (۱۳۶۲). مصباح السالکین، بی جا: دفتر نشر الکتاب.
۵. بیهقی، قطب الدین ابومحمد بن حسین (۱۳۷۵). حدائق الحقائق فی شرح نهج البلاغة، مصحح عزیزالله عطاردی، ج ۱ و ۲، قم: بنیاد نهج البلاغة - انتشارات عطارد.
۶. جوهری، ابونصر اسماعیل (۲۰۰۹). الصّحاح، بازنگری و ویرایش محمد محمد تامر، انس محمد شامی و زکریا جابر احمد، قاهره: دارالحدیث.
۷. حسینی شیرازی، سیدمحمد (بی تا). توضیح نهج البلاغة، ج ۲، تهران: دار تراث الشیعة.
۸. خوانساری، جمال (۱۳۶۶). شرح غررالحکم و دررالکلم، ج ۱، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۹. خویی، ابراهیم (بی تا). الدرة النجفیة، مصحح محمد امینی، بی جا: بی نا.
۱۰. داودی، عارفه؛ جلالی کندری، سهیلا (۱۳۹۹). «بررسی طرح واره ای استعاره های تقوا در خطبه های نهج البلاغة بر مبنای مدل ایوانز و گرین»، تحقیقات علوم قرآن و حدیث، ۴۵، ۹۱-۱۲۵.
۱۱. زمخشری، جارالله ابوالقاسم محمد بن عمر (۱۹۷۹). أساس البلاغة، بیروت: دار صادر.
۱۲. سیدرضی (۱۳۷۸). نهج البلاغة، شارح علی نقی فیض الإسلام، تهران: انتشارات فیض الإسلام.
۱۳. شوشتری، محمدنقی (۱۳۷۶). بهج الصباغة فی شرح نهج البلاغة، ج ۲، تهران: انتشارات امیرکبیر.
۱۴. عبدالحی، عبدالمطلب؛ قاسمی الحسنی، عواطف (۲۰۲۲). «جمالية الاستعارة التصورية بأنماطها الثلاثة (الأنطولوجية، البنيوية، الاتجاهية)»، مجلة اللسانیات التطبيقية، ۶ (۳)، ۲۸۶-۳۰۰.
۱۵. عبده، محمد (بی تا). شرح نهج البلاغة، مصحح محمد محیی الدین عبدالحمید، قاهره: مطبعة الاستقامة.
۱۶. قائمی نیا، علیرضا (۱۳۹۰). معناشناسی شناختی قرآن، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۱۷. محمدی ری شهری، محمد؛ حسینی، رضا (۱۳۸۲). توسعه اقتصادی بر پایه قرآن و حدیث، ج ۲، قم: انتشارات دارالحدیث.
۱۸. مغنیه، محمد جواد (۱۹۷۹). فی ظلال نهج البلاغة، ج ۲، بیروت: دارالعلم للملایین.
۱۹. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۵). پیام امام، شرح تازه و جامع بر نهج البلاغة، ج ۳، تهران: دارالکتب

۲۰. موسوی، سیدعباس علی (۱۹۹۷). شرح نهج البلاغة، ج ۱-۳، بیروت: دارالرسول الأکرم - دار محجة البيضاء.
۲۱. مولودی، امیرسعید؛ زارع، آفرین (۲۰۲۰). «الأسلوبية المعتمدة على المدونات الحاسوبية: طريقة حديثة لدراسة أسلوب نهج البلاغة»، آداب الكوفة، ۱ (۴۳)، ۱۵۵-۱۸۶.
۲۲. هاشمی خونی، میرزا حبیب الله؛ حسن زاده آملی، حسن؛ کمره، محمدباقر (۱۳۶۴). منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغة، ج ۵ و ۱۱، مصحح ابراهیم میانجی، تهران: المكتبة الإسلامية.
۲۳. یزدانی، فرشته؛ محسنی، علی اکبر (۲۰۲۳). «ضرورة النظر الواقعية فی الحياة فی الرسالة ۳۱ من نهج البلاغة من منظور الاستعارة المفهومية». مجلة الكلية الإسلامية الجامعة، ۷۲ (۱)، ۶۷۸-۶۵۶.
24. Croft, W. & Cruse, D. A. (2004). **Cognitive Linguistics**, New York: Cambridge University Press.
25. Deignan, A. (2005). **Metaphor and corpus linguistics**, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
26. Evans, V. & Green, M. (2006). **Cognitive linguistics: An introduction**, London, Edinburg: Edinburg University Press.
27. Geeraerts, D. & Cuyckens, H. (Eds.). (2007). **The handbook of cognitive linguistics**, Oxford: Oxford University Press.
28. Grady, J., E. (1997). **Foundations of meaning: Primary metaphors and primary science**, A dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in linguistics. Berkeley: University of California.
29. Jäkel, O. (2002). **Hypotheses Revisited: The Cognitive Theory of Metaphor Applied to Religious Texts**. metaphorik.de. Retrieved from metaphoric.de website.
30. Lee, D. (2001). **Cognitive Linguistics: An introduction**, New York: Oxford University Press.
31. Kövecses, Z. (2010). **Metaphor: A practical introduction**, Oxford: Oxford University Press.
32. Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). **Metaphors we live by**, Chicago: The University of Chicago Press.
33. Lakoff, G. (1993), "The contemporary theory of metaphor". In Andrew Ortony (Ed.) **Metaphor and Thought** (2nd ed.), (202-251), Cambridge: Cambridge University Press.
34. Lakoff, G. (1987). **Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind?**, Chicago: The University of Chicago Press.
35. Saeed, J. I. (2016). **Semantics** (4th Ed.), Oxford: UK. Wiley Blackwell.
36. Zare, A. (2022a). "The animalification of the world in Nahj al-Balaghah: The cognitive approach", **Alameed Journal**, 11 (42), 212-237.
37. Zare, A. (2022b). "Conceptualizing the world in the words of Imam Ali according to the theory of conceptual metaphor: An investigation of metaphors conceptualized based on comestibles", **Adab Al-Kufa Journal**, 54 (2), 532-552.

38. Zare, A. (2023a). "A Linguistic Analysis of the Metaphor THE WORLD IS A PLANT in the Nahj Al-Balagha Language (The Cognitive Semantics Approach)", **Journal of the college of basic education for educational and human sciences**, 59 (15), 822- 832.
39. Zare, A. (2023b). "The role of cognitive metaphor in the formation and presentation of Imam Ali's Ideological System in Nahj al-Balagha: The analysis of the conceptual metaphors: THE WORLD IS AN INFERIOR, DETESTABLE OBJECT as examples", **Al-Adab Journal**. 147, 1- 19.